

Savet bezbednosti

Distr.: Opšta
5. oktobar 2023.

Original: Engleski

Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu

Izveštaj Generalnog sekretara

I. Uvod i prioriteti Misije

1. Ovaj izveštaj se podnosi u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti [1244 \(1999\)](#), na osnovu koje je Savet uspostavio Misiju privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i od Generalnog sekretara zatražio da u redovnim intervalima izveštava o sprovođenju mandata. Izveštaj obuhvata aktivnosti UNMIK-a, i sa njima povezana dešavanja, u periodu od 19. marta do 18. septembra 2023. godine.

2. Prioriteti Misije ostaju promovisanje bezbednosti, stabilnosti i poštovanja ljudskih prava na Kosovu i u regionu. U ostvarivanju ciljeva, UNMIK nastavlja konstruktivno angažovanje sa Prištinom i Beogradom, sa svim zajednicama na Kosovu i sa regionalnim i međunarodnim akterima. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i vojne snage na Kosovu nastavljaju da izvršavaju svoje uloge u okviru Rezolucije [1244 \(1999\)](#). Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu održava svoje prisustvo u skladu sa saopštenjem predsednika Saveta bezbednosti od 26. novembra 2008. ([S/PRST/2008/44](#)) i izveštajem Generalnog sekretara od 24. novembra 2008. godine ([S/2008/692](#)). Agencije, fondovi i programi Ujedinjenih nacija blisko saraduju sa Misijom.

II. Ključna politička i bezbednosna dešavanja

3. Proteklih šest meseci obeležila su dalja neslaganja Beograda i Prištine, naročito u pogledu legitimnosti novoizabranih albanskih gradonačelnika u četiri većinski srpske opštine na severu Kosova. Usled provokacija i povišene retorike na obe strane, bezbednosna situacija na terenu se nadalje pogoršavala, što je dovelo do nasilnih sukobljavanja u kojima su bili povređeni pripadnici vojnih snaga na Kosovu, kao i civili i novinari. Napetom okruženju doprinelo je sledeće: protesti na severu Kosova, hapšenja kosovskih Srba, pritvaranje trojice kosovskih policajaca od strane srpskih organa, novo raspoređivanje jedinica za

specijalne operacije Kosovske policije na severu Kosova, eksproprijacija zemljišta i više bezbednosnih incidenata.

4. Kao sledeći korak u sprovođenju Sporazuma o putu ka normalizaciji između Kosova i Srbije, od 27. februara, i Aneksa o primeni Sporazuma, od 18. marta, oformljen je Zajednički nadzorni odbor, 18. aprila. Ovim odborom predsedava Specijalni predstavnik Evropske unije za dijalog Beograda i Prištine i druga regionalna pitanja Zapadnog Balkana, a čine ga još predstavnik Kosova u Briselu i glavni pregovarač Srbije. Odbor se još nije sastao.

23-18754 (E) 171023

2318754

Please recycle

5. Visoki predstavnik Evropske unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku organizovao je u Briselu, 2. maja, sastanak Premijera Kosova, Aljbina Kurtija, i Predsednika Srbije, Aleksandra Vučića, radi pojašnjavanja koraka u primeni Sporazuma. Strane su podržale Deklaraciju o nestalim licima, prepoznajući da je pitanje nestalih lica “humanitarno pitanje”, i ukazale na “hitnu potrebu za dodatnim zajedničkim naporima na ublažavanju ljudske patnje porodica”.

6. Na sastanku održanom 2. maja, Upravljački tim za osnivanje Zajednice srpskih opština, koji je formiran u skladu sa Briselskim sporazumom iz 2013, predstavio je nacrt statuta Asocijacije/Zajednice većinski srpskih opština. Upravljački tim čine predstavnici svake od četiri kosovske opštine na severu. Visoki predstavnik Evropske unije je potom konstatovao da postoji razilaženje u gledištima strana o karakteru Asocijacije/Zajednice. Gospodin Kurti je kasnije izjavio da je nacrt koji je predstavio Upravljački tim “nekompatibilan sa Ustavom Kosova”. Trećeg maja, kosovski ministar za poslove lokalne uprave je saopštio da je raspustio Upravljački tim. Portparol Evropske službe za spoljne poslove je odgovorio da taj tim mora da “radi” do “donošenja” statuta, i da se “svaka odluka koja se odnosi na Upravljački tim mora usvojiti u okviru dijaloga kojim posreduje Evropska unija”.

7. Došlo se do mrtve tačke po pitanju redosleda modaliteta primene Sporazuma i Aneksa za njegovo sprovođenje. Beograd insistira da konkretni koraci ka uspostavljanju Asocijacije/Zajednice budu prioritet, dok se Priština drži stava da nijedan od članova Sporazuma ne može da bude preduslov za primenu drugih članova i da je potrebno svakom članu Sporazuma pristupiti “nezavisno”. Ni bilateralni sastanci Specijalnog predstavnika Evropske unije i glavnih pregovarača Beograda i Prištine, održani u Briselu, 15. maja, nisu urodili dogovorom o narednim koracima.

8. Dana 19. jula, glavni pregovarači otputovali su u Brisel na odvojene bilateralne sastanke sa Specijalnim predstavnikom Evropske unije, na kojima takođe nisu postignuti dogovori o putu napred.

9. Dana 14. septembra, Visoki predstavnik Evropske unije organizovao je sastanak na visokom nivou između g. Kurtija i g. Vučića. Strane se nisu usaglasile o redosledu modaliteta sprovođenja Sporazuma, ni o deeskalaciji tenzija na severu Kosova. Visoki predstavnik Evropske unije je potom konstatovao da će pat-pozicija ugroziti težnje dotičnih strana ka približavanju Evropskoj uniji

10. U međuvremenu su dešavanja na severu Kosova uticala na proces dijaloga, počevši od izbora za gradonačelnike, 23. aprila, u sve četiri severne opštine i izbora za odbornike u skupštinama opština Leposavić i Zvečan, kako bi se zamenili dotadašnji koji su podneli

ostavke u novembru 2022. Izbori su protekli mirno, ali uz bojkot većine kosovskih Srba, po prvi put od Briselskog sporazuma 2013. godine. Tokom priprema za izbore, Srpska lista je ponovo istakla svoje uslove za učešće, naime uspostavljanje Asocijacije/Zajednice i povlačenje jedinica za specijalne operacije Kosovske policije sa severa Kosova. Prema podacima Centralne izborne komisije, glasalo je 1.567 birača u sve četiri severne opštine, što predstavlja 3,47 odsto od 45.158 upisanih birača. Stranački kandidati Pokreta za samoopredeljenje (Vetëvendosje) osvojili su gradonačelničke položaje u Leposaviću i Severnoj Mitrovici, a Demokratska partija Kosova je pobedila u opštinama Zvečan i Zubin Potok.

11. Dana 24. aprila, portparol Evropske službe za spoljne poslove izdao je saopštenje u kojem navodi da su izbori održani u skladu sa kosovskim pravnim okvirom, ali uz napomenu da rezultati izbora ne nude “dugoročno političko rešenje”. U zajedničkom saopštenju od 18. maja, isti stav izneli su i predstavnici zemalja Kvinte (Francuska, Nemačka, Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske i Sjedinjene Američke Države).

12. Dana 26. maja, Kosovska policija dopratila je novoizabrane gradonačelnike do opštinskih prostorija u Zvečanu, Leposaviću i Zubinom Potoku, i pri tom je došlo do sukobljavanja sa srpskim demonstrantima koji su osporavali legitimnost gradonačelnika. Gospodin Vučić je zatim izdao naređenje Vojsci Srbije da se borbena gotovost podigne na najviši stepen. Dana 29. maja, ispred zgrade Opštine Zvečan, grupa srpskih demonstranata sukobila se sa pripadnicima vojnih snaga na Kosovu, koji su se tamo postavili da ih razdvoje od kosovske policije koja je bila raspoređena ispred zgrade. Prema rečima Generalnog sekretara Organizacije severnoatlantskog pakta (NATO), 93 pripadnika vojnih snaga na Kosovu su povredena u napadima na severu Kosova, neki od njih ozbiljno. Navodi se da je otprilike 50 demonstranata povredeno, od kojih je jedan zadobio ranu iz vatrenog oružja. Gospodin Vučić je u više navrata pozivao na momentalno povlačenje gradonačelnika iz opštinskih zgrada i na povlačenje jedinica za specijalne operacije Kosovske policije, a g. Kurti je, 1. juna, naglasio da je važno da izabrani gradonačelnici rade iz pripadajućih opštinskih kancelarija.

13. Međunarodni akteri su jednoglasno osudili incidente u kojima su ozbiljne povrede nanete pripadnicima vojnih snaga na Kosovu i civilima. Specijalna predstavica Generalnog sekretara za Kosovo pozvala je na “odgovorno liderstvo i delovanje na smirivanju tenzija i u smeru nalaženja održivih političkih rešenja”. Visoki predstavnik Evropske unije apelovao je na kosovske vlasti i demonstrante da “neodložno i bezuslovno” deeskaliraju situaciju. Dana 30. maja, NATO je najavio raspoređivanje dodatnog bataljona od 700 vojnika na Kosovu i stavljanje jednog multinacionalnog bataljona rezervnih snaga u stanje povišene pripravnosti.

14. Dana 14. juna, Visoki predstavnik Evropske unije odgovorio je na pismo g. Kurtija od 12. juna, u kojem je g. Kurti predložio korake za deeskalaciju na severu Kosova. Visoki predstavnik je u svom pismu izneo očekivanja koje Evropska unija ima u pogledu koraka potrebnih da se vrati mir. On je ponovio izjavu Saveta Evrope od 3. juna, kojom se poziva na povlačenje jedinica za specijalne operacije Kosovske policije sa područja oko opštinskih zgrada, na privremeno organizovanje rada novoizbranih gradonačelnika sa alternativnih lokacija i raspisivanje vanrednih izbora za gradonačelnike. Ukazao je i na očekivanje da će kosovski Srbi učestvovati na izborima, što je dato na znanje i g. Vučiću. Visoki predstavnik je u pismu naglasio da će “neuspeh u deeskalaciji imati negativne posledice”.

15. Sjedinjene države su pozvale kosovsku vladu da se “uzdrži od jednostranih poteza”, a 30. maja su najavile niz mera, uključujući isključenje Kosova iz vežbe “Branilac Evrope 23”, godišnje multinacionalne vojne vežbe na tlu Evrope pod komandom Sjedinjenih Država uz učešće zemalja saveznica i partnera NATO.

16. Dana 28. juna, Evropska unija je pokrenula niz mera prema kosovskoj vladi, zbog neuvažavanja njenih zahteva za preduzimanje koraka ka deeskalaciji, naglašavajući da su mere “privremene i poništive”, u zavisnosti od odluka i delovanja kosovske vlade. Ove mere uključuju sledeće: privremenu obustavu rada organa u okviru Sporazuma Evropske Unije i Kosova o stabilizaciji i pridruživanju; isključenje Kosova sa sastanaka na visokom nivou, izuzev onih na kojima se razmatra kriza na severu Kosova u okviru dijaloga pod okriljem Evropske unije; privremeni prekid programiranja fondova za Kosovo iz Instrumenta pretpristupne pomoći za 2024, kao i izuzimanje predloga podnetih Investicionom okviru za Zapadni Balkan iz postupka procenjivanja. Gospodin Kurti je izjavio da su ove mere “nepravedne”. U međuvremenu su kosovski opozicioni lideri izražavali sve veće negodovanje zbog postupaka g. Kurtija.

17. Prolećno zasedanje Skupštine Kosova bilo je prožeto većom političkom polarizacijom i problemima sa kvorumom. Poslanici iz redova kosovskih Srba bojkotuju zasedanja Skupštine od novembra 2022. godine. Poslanici iz opozicionih stranaka, Demokratskog saveza Kosova i Demokratske partije Kosova, počeli su da bojkotuju zasedanja u julu 2023, izražavajući svoje neodobravanje zbog načina na koji kosovska vlada upravlja krizom na severu Kosova.

18. Četvrtog jula, Evropska komisija je saopštila da će takođe pratiti koliko Srbija uvažava zahteve za deeskalaciju, i da će razmotriti dalje mere. U avgustu su 10 predsednika odbora za spoljne poslove i 56 evropskih i američkih zakonodavaca uputili pismo Visokom predstavniku Evropske unije, Državnom sekretaru Sjedinjenih Američkih Država i Sekretaru spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, pozivajući na čvršći odnos prema Beogradu i vraćanje “balansa i proporcionalnosti u odnosima sa Kosovom i Srbijom”. Portparol Evropske službe za spoljne poslove ponovo je naglasio neutralnost Evropske unije u procesu dijaloga, navodeći da su države članice konsultovane o merama koje preduzima Evropska unija i da postoji bliska koordinacija Evropske unije sa partnerima, uključujući Sjedinjene Države.

19. Dana 29. juna, kosovska vlada je proglasila dve neformalne grupe kosovskih Srba, Civilnu zaštitu i Brigadu Sever, za “terorističke organizacije”, navodeći da predstavljaju “ozbiljnu i direktnu pretnju ustavnom poretku i bezbednosti na Kosovu”. Iznete su tvrdnje da su ove grupe, između ostalih počinjenih dela, učestvovala u napadima na Kosovsku policiju, pripadnike vojnih snaga na Kosovu i novinare. Ova odluka je izazvala zabrinutost među stanovnicima na severu Kosova, koji su u strahu od mogućeg hapšenja zbog percipirane povezanosti sa ovim grupama. Sjedinjene Države su kritikovale kosovsku vladu zbog toga što ovu odluku nije donela u koordinaciji sa međunarodnim partnerima i pozvale je da se uzdrži od jednostranih poteza. Slično tome, Evropska unija je ovakvo naznačenje nazvala “jednostranim potezom” koji ne doprinosi deeskalaciji situacije na severu Kosova.

20. U Skupštini Kosova, 2. juna, g. Kurti je naveo imena kosovskih Srba, među kojima su članovi Srpske liste, koji su navodno bili organizatori nasilnih protesta na severu Kosova. Srbska lista je demantovala ove tvrdnje.

21. Kosovski organi su zaposlili 74 policijska službenika (56 muškaraca i 18 žena) iz nevećinskih zajednica (46 Srba, 17 Bošnjaka, 4 Egipćana, 3 Turčina, 2 Roma i 2 Aškalija) da popune upražnjena mesta nastala usled ostavki kosovskih Srba u novembru 2022. godine. Dana 24. jula, 74 službenika počela su da obavljaju svoje dužnosti na severu Kosova. Kako se navodi, nekoliko novozaposlenih Srba dobijalo je pretnje, a njihova imena i fotografije objavljene su na društvenim mrežama. Trojica od ovih policijskih službenika iz redova kosovskih Srba dali su ostavke 17. avgusta. Predsednica Kosova Vjosa Osmani je izjavila da su ostavke posledica “pretnji i zastrašivanja” od strane Srbije, i da će Kosovo nastaviti da obezbeđuje inkluzivnost u svim institucijama. Navodi se da je od tada ostavke podnelo ukupno 11 novozaposlenih policijskih službenika iz srpske zajednice. Evropska unija i drugi

međunarodni akteri izrazili su zabrinutost zbog ovih ostavki, naglasivši da je potrebno da pripadnici Kosovske policije rade bez straha od zastrašivanja, i istaknuvši važnost raznovrsnosti i multietničnosti policijskih snaga.

22. Desetog jula, u Bratislavi, zamenik Premijera Kosova, koji je ujedno i glavni pregovarač, dogovorio je sa g. Lajčakom prve korake ka deeskalaciji. Rezultat toga, 13. jula, bilo je smanjenje prisustva jedinica za specijalne operacije (JSO) Kosovske policije oko opštinskih zgrada za 25 odsto. Dodatno smanjenje od 25 odsto učinjeno je 3. avgusta, kada su policijski službenici preraspoređeni na druge lokacije na severu. Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEKS) je saopštila da se sa Kosovskom policijom dogovorila da svake druge sedmice sprovedu zajedničke bezbednosne procene, a “po potrebi” i sa vojnim snagama na Kosovu. Gospodin Lajčak je pozdravio prvu takvu procenu obavljenju 3. avgusta kao “važan korak ka potpunoj deeskalaciji tenzija na severu Kosova”. Kosovska vlada je pozvala na ukidanje mera Evropske unije prema Kosovu nakon smanjenja prisustva JSO Kosovske policije. Evropska unija je napomenula da su potrebni dodatni koraci kako bi se ispunili uslovi navedeni u njenoj izjavi o Kosovu od 3. juna.

23. Nakon bezbednosnih incidenata u maju mesecu, regionalni akteri preuzeli su aktivniju ulogu u nastojanju da pomognu da se prekine politički zastoj. Šestog juna, predsedavajući Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, ministar spoljnih poslova Severne Makedonije, izneo je plan od devet tačaka za deeskalaciju. Devetog juna, Premijer Albanije dostavio je čelnicima Francuske i Nemačke nacrt statuta za Asocijaciju/Zajednicu i predložio da Evropska unija bude domaćin međunarodne konferencije o odnosima Beograda i Prištine uz učešće obeju strana.

24. Dalji diplomatski naponi bili su usmereni na održavanje novih, inkluzivnih izbora za gradonačelnike na severu Kosova. Od strane Evropske unije i Sjedinjenih Država konstatovano je da bi ostavke gradonačelnika bile najpragmatičniji korak ka pokretanju novih izbora. Kosovska vlada, međutim, ostala je pri stavu da bi na severu Kosova trebalo održati referendum na osnovu peticije za opoziv postojećih gradonačelnika. Petog septembra, radna grupa, koju je oformio kosovski ministar za poslove lokalne uprave, izdala je administrativno uputstvo kojim se reguliše postupak opozivanja gradonačelnika. Ovim administrativnim uputstvom pojašnjen je proces opozivanja koji registrovani birači u svakoj opštini mogu da pokrenu putem peticije, s tim da je za raspisivanje referenduma potreban prag od 20 odsto.

25. Dana 22. avgusta, opštinski organi Severne Mitrovice doneli su odluku kojom se od četiri institucije koje finansira Srbija traži da oslobode opštinsku zgradu u Bošnjačkoj Mahali, u Severnoj Mitrovici, uz tvrdnju da te institucije nisu podnele dokumentaciju o opravdanosti korišćenja tih prostorija. Opština je produžila rok za oslobađanje zgrada do 23. septembra, odnosno do datuma određenog za dostavljanje izveštaja opštinskog inspektorata kojim se utvrđuju okolnosti i razlozi korišćenja prostorija. Portparol Evropske službe za spoljne poslove izrazio je zabrinutost zbog uticaja koju ova odluka ima na bezbednosnu situaciju.

26. Nakon sastanka održanog 7. septembra u Briselu sa gđom Osmani, Generalni sekretar NATO je izjavio da, prema obavezanosti Prištine iz 2013, svako raspoređivanje Kosovskih bezbednosnih snaga na severu Kosova zahteva saglasnost vojnih snaga na Kosovu. NATO takođe očekuje “blagovremene i svrsishodne konsultacije o svakoj akciji Kosovskih bezbednosnih snaga ili Kosovske policije koja bi mogla da utiče na bezbednosno okruženje”.

III. Sever Kosova

27. Bezbednosna situacija na severu Kosova ostala je krhka tokom ovog izveštajnog perioda. Desetog aprila, na kontrolnom punktu kosovske policije na mostu na Bistrici, jednog kosovskog Srbina ranio je vatrenim oružjem pripadnik JSO Kosovske policije. Posle početnog poricanja umešanosti svojih službenika, Kosovska policija je promenila svoj iskaz o incidentu i uhapsila četiri albanska službenika Kosovske policije. Specijalna predstavnica Generalnog sekretara za Kosovo osudila je ovaj incident i naglasila da je temeljna istraga od presudnog značaja za sprovođenje pravde, pozivanje na odgovornost i zaštitu ljudskih prava. Dana 12. aprila, više stotina demonstranata okupilo se u blizini kontrolnog punkta na mostu, zahtevajući povlačenje JSO Kosovske policije sa severa Kosova.

28. Desetog maja, kosovska vlada je donela odluku o eksproprijaciji dodatnog zemljišta u opštinama Zubin Potok i Leposavić za projekte od "javnog interesa". Ovom odlukom obuhvaćeno je 118 parcela i ukupno oko 137 hektara zemlje u privatnom vlasništvu, uglavnom kosovskih Srba. Nakon sprovedenih javnih rasprava o eksproprijaciji, u februaru 2023, nosioci prava izrazili su zabrinutost u pogledu transparentnosti, imovinskih prava i pristupa pravnim lekovima, i podneli su tužbe Osnovnom sudu u Mitrovici, koje još nisu rešene.

29. U kancelarije UNMIK-a na kolokacijskom prostoru u opštinskim prostorijama u Zubinom Potoku, Zvečanu i Leposaviću provaljeno je tokom majskih incidenata. Specijalna predstavnica Generalnog sekretara za Kosovo dala je do znanja kosovskim vlastima da su imovina i prostorije Ujedinjenih nacija neprikosnovene, i zatražila pristup prostorijama, smatrajući da sloboda kretanja osoblja Ujedinjenih nacija mora biti osigurana i garantovana u svakom trenutku. UNMIK je uz podršku vojnih snaga na Kosovu, i u koordinaciji sa Kosovskom policijom, od tada dobio natrag deo svoje imovine i obezbedio svoje kancelarije. UNMIK nije mogao da nastavi sa radom u ovim kancelarijama.

30. Prvog juna, južno od reke Ibar, u Južnoj Mitrovici, stotinak ljudi okupilo se na protestu pod sloganom "Marš na Sever", u znak podrške g. Kurtiju. Tog istog dana, dvojica kosovskih Albanaca sa oznakama Oslobođilačke vojske Kosova napadnuta su u Severnoj Mitrovici i zadobila su lakše povrede. Sedmog juna, prijavljeno je da su u Zvečanu dva vozila u vlasništvu kosovskih Albanaca oštećena.

31. Dana 13. juna, Kosovska policija privela je kosovskog Srbina u Severnoj Mitrovici pod optužbom da je "orkestrirao" incidente 29. maja. Narednog dana, više stotina građana protestovalo je u Severnoj Mitrovici, zahtevajući oslobađanje uhapšenog Srbina. U nedeljama koje su usledile, Kosovska policija je uhapsila nekoliko kosovskih Srba na severu Kosova na osnovu tvrdnji da su huškali na agresiju prema pripadnicima vojnih snaga na Kosovu i novinarima. Video-snimak koji prikazuje zlostavljanje i unižavanje jednog od uhapšenih lica dok je bio u policijskom pritvoru proširio se na društvenim mrežama. Dana 20. juna, predstavnici beogradske Kancelarije za vezu posetili su šestoricu kosovskih Srba pritvorenih u podujevskoj i gnjilanskoj opštini, i izneli tvrdnje o policijskom zlostavljanju, uključujući prekomernu upotrebu sile i pritvor u samici.

32. U periodu od 26. maja do 16. juna, na severu Kosova evidentirano je skoro 30 navoda o incidentima u kojima su mete bili novinari, medijski radnici i njihova imovina. Evropska unija, vojne snage na Kosovu i članovi međunarodne zajednice javno su osudili nasilje nad novinarima. U istom periodu, u Zvečanu, Leposaviću i Zubinom Potoku, u nekoliko navrata desili su se napadi na opštinsku imovinu i vozila Kosovske policije.

33. Dana 14. juna, Kosovska policija je izvestila da je srpska policija "kidnapovala" trojicu albanskih pripadnika kosovske patrolne policije, a Vlada Srbije je saopštila da su

“odvedeni u pritvor” pošto su prešli administrativnu pograničnu liniju. Po izvršenom uvidu, vojne snage na Kosovu su izjavile da tačan položaj policajaca u vreme hapšenja ostaje “nejasan”, podsetivši obe strane na njihovu obavezu da koordiniraju sa vojnim snagama na Kosovu. Dana 26. juna, srpske vlasti su uz jemstvo pustile trojicu policajaca iz pritvora, u očekivanju postupka po krivičnoj tužbi za “nedozvoljenu proizvodnju, držanje, nošenje i prodaju oružja i eksplozivnog materijala”.

34. Dana 23. juna, Kosovska policija je izjavila da je tokom pregleda jednog vozila sa srpskim registarskim tablicama u Zvečanu pronašla značajnu količinu oružja i vojne opreme.

IV. Vladavina prava i ljudska prava

Vladavina prava

35. Dana 23. marta, Savet tužilaštva Kosova je u svom godišnjem izveštaju naveo da je u 2022. godini Tužilaštvo primilo 50.998 krivičnih prijava, i da su radnje preduzete na rešavanju 44.287 (87 odsto) prijava, što je predstavljeno kao značajan napredak. Međutim, u Izveštaju je istaknuto da je postupanje po izdatim optužnicama sporo, uključujući one koje se odnose na konfiskaciju imovine.

36. Dana 24. marta, Ustavni sud Kosova je presudio da je Zakon o Savetu tužilaštva Kosova, usvojen u decembru 2022, neustavan i proglašio ga nevažećim. Dana 31. jula, po izvršenim revizijama, Zakon je po treći put podnet Venecijanskoj komisiji na razmatranje.

37. Sedmog aprila, Institucija ombudsmana Kosova uputila je Zakon o platama u javnom sektoru (koji je stupio na snagu u februaru 2023) Ustavnom sudu Kosova, sa zahtevom za prosuđivanje, s obzirom na pritužbe na smanjene plata i zbog uticaja koji Zakon ima na nezavisnost pravosuđa.

38. Drugog maja, Specijalno tužilaštvo Kosova je po prvi put podiglo optužnicu protiv kosovskog Srbina u predmetu ratnog zločina. Očekuje se da će mu biti suđeno u odsustvu.

39. Dana 21. juna, jedan kosovski Srbin je uhapšen u opštini Gračanica zbog navodnih ratnih zločina nad civilnim stanovništvom tokom sukoba na Kosovu, i čeka suđenje. Ovo hapšenje izazvalo je proteste lokalnih Srba, koji su se okupili ispred policijske stanice i tražili njegovo oslobađanje.

40. Od ostavki kosovskih Srba u kosovskim institucijama u novembru 2022, ni Savet sudstva ni Savet tužilaštva Kosova nisu doneli odluke o prihvatanju ostavki sudija i tužilaca.

41. Dana 23. marta, Savet sudstva Kosova najavio je da namerava da nastavi disciplinske postupke protiv nekoliko kosovskih sudija iz srpske zajednice koji su podneli ostavke. Dana 28. jula, Savet je dao preporuku gđi Osmani da otpusti dvoje srpskih sudija zbog navodnog angažovanja u političkim aktivnostima u vreme obavljanja sudijskih dužnosti, pozivajući se na njihovo učešće u protestima 5. novembra 2022, kada je Srpska lista najavila ostavke kosovskih Srba u kosovskim institucijama.

42. UNMIK je nastavio da pruža usluge overe dokumenata. Misija je procesuirala 1.712 dokumenata: 699 dokumenata u vezi sa penzijama i 1.013 koji se odnose na diplome i izvode iz knjiga rođenih, umrlih i venčanih. UNMIK je pomogao izdavanje 44 crvene poternice i 12 zahteva za izručenje Kosovu od strane članova Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL). Otvoreno je i novih 640 predmeta na osnovu zahteva

za dobijanje informacija. Ukupno 974 predmeta, koji se odnose na teritoriju ili na stalne stanovnike Kosova, i dalje su otvorena.

Ljudska prava

43. Dana 10. jula, Skupština Kosova je usvojila nacrt zakona o regulisanju postupka podnošenja zahteva za dobijanje statusa osoba koje su preživele seksualno nasilje povezano sa sukobima. Rok za podnošenje zahteva produžen je do 15. maja 2025, uz moguće produženje za još dve godine, u zavisnosti od odluke kosovske vlade. Specijalni izvestilac za promovisanje istine, pravde, reparacije i garancija neponavljanja zločina i lokalno civilno društvo predlažu neograničen rok za prijavljivanje.

44. Komisija Vlade Kosova zadužena za verifikaciju i priznavanje statusa žrtava seksualnog nasilja povezanog sa sukobima priznala je status žrtve u 1.581 zahtevu (1.498 žena i 83. muškarca), što predstavlja porast u odnosu na 1.450 priznanja u martu 2023. Komisija je odbila 295 zahteva (255 žena i 40 muškaraca). Dvanaestog i 26. jula, Odbor Skupštine Kosova za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, žrtve seksualnog nasilja tokom rata, nestala lica i peticije održao je zatvorene sednice na kojima se raspravljalo o velikom broju odbijenih zahteva.

45. Dana 12. jula, u postupku po žalbi, Vrhovni sud Kosova oslobodio je bivšeg zvaničnika Srpske liste i nekadašnjeg ministra za poslove lokalne uprave, Ivana Todosijevića, koji je prethodno bio osuđen za "podsticanje na mržnju" zbog poricanja masakra iz 1999, u selu Račak, u govoru koji je održao 2019. godine.

46. Dana 13. jula, Skupština Kosova je usvojila nacrt zakona o Institutu za zločine počinjene tokom rata na Kosovu. U periodu od 15. maja do 2. juna, kosovska vlada je sprovela javne konsultacije o nacrtu strategije tranzicione pravde. UNMIK je dostavio svoje komentare na nacrt, zalažući se za pristup tranzicionoj pravdi koji je usmeren na žrtve i zasnovan na ljudskim pravima.

47. Prvog avgusta, Ustavni sud je presudio da je Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom usklađena sa Ustavom Kosova. Ovu sudsku odluku, koja bi mogla da utre put da međunarodne norme ljudskih prava o pravima osoba sa invaliditetom budu uvrštene u kosovski pravni okvir, pozdravila je moja specijalna predstavica za Kosovo. Ovo je usledilo nakon zagovornišva aktivista za prava osoba sa invaliditetom na Kosovu, uz podršku UNMIK-a. Nekoliko drugih elemenata zakonskih propisa o ljudskim pravima ostalo je nerešeno, uključujući nacрте zakona o nestalim licima, slobodi veroispovesti, o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, o nasilju nad ženama i rodno zasnovanom nasilju, i nacrt građanskog zakonika.

48. Još 1.616 lica se vodi kao nestalo (262 žene i 1.354 muškarca) u vezi sa događajima na Kosovu 1998-1999. Premda nema napretka u radu Radne grupe za nestala lica na nivou šefova delegacija, u martu su održana dva sastanka Radne podgrupe za forenzička pitanja i Analitičkog tima. Sprovedena je jedna zajednička procena u aprilu, kao i jedna zajednička inspekcija u avgustu. Preko radne podgrupe, komisije Vlade Kosova su izvršile procenu na nekoliko lokacija na Kosovu i neke od njih označile kao mesta masovnih grobnica, dok u Srbiji nije izvršena nijedna procena. Dana 30. avgusta, Specijalna predstavica Generalnog sekretara za Kosovo apelovala je na dotične strane da rešavaju sudbinu nestalih lica u duhu pomirenja, da izgrađuju poverenje i poštovanje za ljudska prava i da depolitizuju proces.

49. Na društvenim mrežama zabeleženi su primeri govora mržnje na etničkoj osnovi, uz pojedine komentare koji potencijalno prerastaju u podstrekivanje. UNMIK je primetio da su mete incidenata govora mržnje obično žene u politici, u koje se mogu ubrojati i napadi na društvenim mrežama na poslanicu Skupštine Kosova koja je podržala nacrt zakona o reproduktivnom zdravlju i medicinski pomognutoj oplodnji. Ostale objave na društvenim mrežama uperene su protiv lezbejki, gej muškaraca i biseksualnih, transrodnih, kvir i interpolnih osoba (LGBTQI+ zajednica). Osmog avgusta, na Prištinskom univerzitetu pojavili su se homofobni grafiti.

50. Fizički i verbalni napadi na novinare i dalje izazivaju zabrinutost za slobodu izražavanja i prava na ličnu bezbednost. Regionalna nevladina mreža „Bezbedni novinari“ (SafeJournalists) i Udruženje novinara Kosova evidentirali su više od 40 napada na medijske radnike, uključujući one koji izveštavaju o dešavanjima na severu Kosova.

51. Dana 14. juna, Kosovska agencija za registraciju preduzeća privremeno je oduzela dozvolu za rad velikoj medijskoj kući „Klan Kosova“, uz obrazloženje da se za mesto poslovanja neustavno navodi Republika Srbija. Dana 28. jula, Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine je saopštilo da je Komisija za razmatranje pritužbi na registraciju preduzeća odbacila prigovor Klan Kosova na ovu odluku. Klan Kosova je podneo žalbu privrednom sudu, kojom traži sudsku zabranu takve odluke, i optužio kosovsku vladu da učtkava medije. Privredni sud je, 2. avgusta, odlučio da odloži suspenziju rada Klan Kosova do donošenja konačne sudske odluke. Specijalna predstavica Generalnog sekretara za Kosovo pozvala je kosovsku vladu da pronađe način da se omogući da Klan Kosova nastavi emitovanje i da se sačuva raznovrstan medijski pejzaž Kosova.

52. Osmog avgusta, iz istih razloga, Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine poništilo je potvrde o registraciji preduzeća za još 15 privrednih subjekata koji posluju na Kosovu. Među njima je i Mobilna telefonija Srbije (MTS DOO), koja je glavni pružalac telekomunikacijskih, televizijskih i internet usluga kosovskim Srbima na severu Kosova, kao i mnogima na jugu Kosova. Dana 30. avgusta, MTS DOO je uložila žalbu Apelacionom sudu u Prištini protiv ove odluke.

53. Veliki broj osumnjičenih u istražnom pritvoru, uključujući neke od onih nedavno uhapšenih na severu Kosova, izrazili su zabrinutost u pogledu ljudskih prava. Usled obično dugotrajnih sudskih postupaka u krivičnim predmetima na Kosovu, pojedinci ostaju u pritvoru na duže vreme, čime se njihovo pravo na suđenje odgađa. Prema informacijama iz Institucije ombudsmana Kosova, odlaganja u sudskim postupcima su najčešći predmet pritužbi koje ovo nadležstvo dobija. Kosovski Srbi i Vlada Srbije pozvali su sudove da koriste alternativu pritvaranju uhapšenih kosovskih Srba, u skladu sa Zakonikom Kosova o krivičnom postupku.

54. Ombudsman Kosova pozvao je nadležna tela da primenjuju pravo na delotvoran pravni lek za žrtve kršenja prava na suđenje.

V. Ostala ključna dešavanja

55. Od marta do avgusta, verski objekti Srpske Pravoslavne Crkve bili su meta u nekoliko incidenata u mestima naseljenim nevećinskim zajednicama. Primerice, incidenti krađe iz objekata Srpske Pravoslavne Crkve, uključujući lokacije koje se smatraju

specijalnim zaštićenim zonama prema kosovskim zakonima. Pored toga, nepoznata lica pokušala su da zapale ulazna vrata srpske pravoslavne crkve u Prizrenu. Među ostalim slučajevima su skrnavljenje improvizovanog svetišta Srpske Pravoslavne Crkve u etnički mešovitom naselju. Ovo svetište se smatra simbolom tolerancije i mirnog suživota kosovskih Srba i Albanaca na tom području. Krađe su se desile i u više verskih objekata različitih denominacija širom Kosova, uključujući srpske pravoslavne crkve, džamije i muslimanska groblja, u mestima u kojima su pogođene zajednice većina.

56. Reagujući na hapšenja kosovskih policajaca od strane srpske policije, 14. juna, kosovska vlada je zabranila ulaz na Kosovo svim kamionima koji prevoze srpsku robu ili imaju srpske registarske tablice. Zabrana ulaska kamiona sa srpskim tablicama je kasnije ukinuta, ali je zabrana prolaska srpske robe ostala na snazi, što je, na primer, prema rečima direktora bolnice u Severnoj Mitrovici, uticalo na medicinske zalihe.

57. Osmog aprila, Kosovska policija dala je instrukcije da se zabrane sve aktivnosti na Kosovu sportskim subjektima koji nisu registrovani u Sportskoj federaciji Kosova.

58. U maju mesecu, u Zvečanu je uhapšen jedan osumnjičeni kosovski Albanac, koji je prethodno na društvenim mrežama objavio video-snimak na kojem drži pištolj dok uklanja srpsku zastavu u Grabovcu. Dana 30. maja, kosovska policija je uhapsila trojicu muškaraca osumnjičenih za paljenje srpske zastave u Gračanici. Zastavu su sutradan zamenile opštinske službe.

59. Zbog odluke Vlade Kosova od 28. oktobra 2022, koja nalaže preregistraciju vozila sa srpskim tablicama, odnosi sa srpskom zajednicom na Kosovu su postajali sve zategnutiji. Od 30. marta do 1. aprila, zapaljeno je osam vozila u vlasništvu kosovskih Srba, uključujući sedam vozila koja su neposredno pre toga preregistrovana na kosovske tablice. U Zubinom Potoku, 1. aprila, jedan kosovski Srbin je uhapšen pod optužbom za paljevinu.

60. U više navrata, u maju i junu, u Zvečanu, Leposaviću i Zubinom Potoku, desili su se napadi na opštinsku imovinu i vozila Kosovske policije.

61. Dana 14. juna, medicinsko osoblje Doma zdravlja u opštini Štrpce, na jugu Kosova, prijavilo je da je bilo uznemiravano od strane policijske patrole, koja ih je zaustavila u blizini Vučitrna i pretresla vozilo hitne pomoći kojim su prevozili pacijenta.

62. Dana 19. aprila, Evropski parlament je ratifikovao viznu liberalizaciju za Kosovo, kojom se imaoćima kosovskih putničkih isprava dozvoljava putovanje bez viza u zemlje Šengena u periodu od 90 dana, i čije je stupanje na snagu predviđeno najkasnije do 1. januara 2024. godine. Odbor za politička pitanja i demokratiju Parlamentarne skupštine Saveta Evrope izabrao je, 20. juna, Teodoru Bakojanis za izvestiteljku za članstvo Kosova.

63. Osmog juna, Skupština Kosova je na drugom razmatranju usvojila Zakon o opštim izborima. U ovaj zakon, koji je podržala Centralna izborna komisija, uvrštena je većina od 23 preporuke koje se nalaze u izveštaju Izborne posmatračke misije Evropske unije iz 2021. godine.

64. Dana 13. juna, Premijer Albanije je otkazao zajednički godišnji sastanak vlada Albanije i Kosova, koji je bio zakazan za 14. jun, izjavivši da je održavanje sastanka nemoguće u "okolnostima pogoršanih odnosa Kosova sa celokupnom evroatlantskom zajednicom". Istovremeno, ove dve vlade su kasnije potpisale nemali broj sporazuma o kulturnoj, ekonomskoj, obrazovnoj, pravosudnoj i bezbednosnoj saradnji Kosova i Albanije.

VI. Izgradnja poverenja, partnerstvo i saradnja

65. Generalni podsekretar za mirovne operacije prisustvovao je manifestaciji “Izgradnje poverenja na Kosovu”, organizovanoj 11. maja pod pokroviteljstvom UNMIK-a, u znak obeležavanja petogodišnjih napora Misije na izgradnji poverenja. Ovaj događaj je okupio više od 250 društvenih lidera iz svih zajednica, predstavnika institucija centralne i lokalne vlasti, civilnog društva, omladine, medijske influensere i međunarodne partnere, i poslužio je kao mogućnost da se oda priznanje uspešnim graditeljima poverenja i pruži prostor za interakciju pripadnika različitih kosovskih zajednica. Tokom događaja iskazana je potreba za stalnom podrškom i angažovanjem običnih građana na jačanju društvene kohezije i građenju poverenja među svim zajednicama na Kosovu.

66. Na ovom skupu je najavljeno i otvaranje Barabar Centra, kojim će u Prištini upravljati nevladine organizacije (NVO) iz Severne Mitrovice i Prištine. Ovaj centar, koji će raditi uz podršku UNMIK-a, služiće kao međuetničko središte aktivnosti izgradnje poverenja i kao prostor otvoren za profesionalnu, društvenu i kulturno-umetničku interakciju srodnih grupacija iz svih zajednica na Kosovu.

67. U saradnji sa Savetom sudstva Kosova, UNMIK je doprineo poboljšanju arhivskog sistema kosovskih sudova pružanjem tehničke podrške i angažovanjem 20 pravnik-pripravnik, koji su arhivirali predmete prema odredbama kosovskih zakona. Uređeno je arhivsko spremište i u Osnovnom sudu u Mitrovici. Pored toga, u saradnji sa Pravosudnom akademijom Kosova, više od 190 stručnih pravnih saradnika i pravnih referenata dobilo je obuku iz građanskog prava. Osim toga, Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) nastavio je da podržava Savet u modernizaciji arhivskog sistema u sudovima, digitalizacijom oko 300.000 sudskih spisa u svih sedam prvostepenih sudova.

68. UNMIK je nastavio da podržava Centar za pravnu pomoć Kosovskog instituta pravde, obezbedivši besplatnu pravnu pomoć za 385 ugroženih lica (152 žene i 233 muškaraca) u vezi sa pitanjima koja se odnose na imovinska prava, penzije, nasilje u porodici i radni odnos.

69. UNMIK je podržao obuku na temu mentorstva i veština pravne prakse za 12 mladih pravnik iz srpske zajednice na severu Kosova i sponzoriso 20 studenata prava na završnoj godini studija iz svih zajednica na pravnoj klinici. Uz zajedničke napore UNMIK-a i UNDP-a, obezbeđena je jezička podrška osnovnim sudovima u Prištini i Mitrovici uz pomoć tima od 14 sudskih prevodilaca i tumača. Rezultati tih napora obuhvatili su prevođenje skoro 300 sudskih spisa i usmeno prevođenje više od 200 ročišta.

70. UNMIK je nastavio da jača građanski prostor, nadgledanje i izveštavanje u oblasti ljudskih prava, i da pruža tehničku podršku institucijama kako bi uskladile zakonodavstvo sa međunarodnim normama i standardima ljudskih prava. UNMIK je prijavio više od 40 predstavnika opština, ministarstava i civilnog društva na novi kurs na platformi za edukaciju o ljudskim pravima za pravne stručnjake na temu nediskriminacije. UNMIK je promovisao jezička prava podržavajući učenje oba zvanična jezika na internet platformi koja nudi besplatno učenje srpskog i albanskog jezika. Uz podršku UNMIK-a, skoro 40 organizacija civilnog društva koje deluju u oblasti ljudskih prava objavilo je svoj četvrti zajednički godišnji izveštaj o stanju ljudskih prava na Kosovu, koji je podnet vladi 17. maja.

71. Povodom obeležavanja sedamdeset pete godišnjice Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, UNMIK je sa mladima održao dva javna čitanja Deklaracije, na UNMIK-ovom događaju izgradnje poverenja u 2023. tome je posvetio štand, a dostavio je i primerke Deklaracije na zvaničnim i jezicima zajednica u 17 opština.

72. UNMIK je pomogao izgradnju poverenja na lokalnom nivou kroz preuzimanje odgovornosti zajednice za procese koji se tiču oživljavanja umetnosti i kulture u Severnoj i Južnoj Mitrovici putem međuetničke umetničke inicijative. Misija je kroz izgradnju kapaciteta nastavila da podržava ekonomsko osnaživanje mladih iz zajednica kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana u Mitrovici. UNMIK je takođe podržao izradu analitičkog izveštaja od strane dve NVO sa sedištem u Prištini i Severnoj Mitrovici u čijem fokusu su bili institucionalni odgovori na bezbednosne incidente u nevećinskim zajednicama. U izveštaju su date preporuke u vezi sa informisanim odlučivanjem, izradom politika, odgovornošću prema javnosti, poboljšanjem poverenja u institucije i jačanjem međuetničkih odnosa na Kosovu. UNMIK je nastavio da podržava projekte zaštite životne sredine, fokusirajući se na podizanje svesti i jačanje omladinskog ekološkog aktivizma. UNMIK je podržao izgradnju ekološki održivog prihvatilišta za žrtve rodno zasnovanog nasilja u Južnoj Mitrovici.

73. Dana 27. aprila, Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC) i OEBS u Peći su održali obuku na temu suprotstavljanja finansiranju terorizma. Međunarodna organizacija za migracije (IOM) je pomogla sedmoro povratnika iz Sirijske Arapske Republike i Iraka bespovratnim sredstvima za pokretanje delatnosti i stipendijama, i obezbedila podršku u pogledu prenosa nadležnosti sa centralnih na lokalne institucije u cilju upravljanja procesima reintegracije.

74. Dana 26. maja, UNDP i UNODC organizovali su okrugli sto sa 30 službenika iz oblasti borbe protiv korupcije i članovima civilnog društva sa Kosova i iz Albanije na temu uloge edukacije o borbi protiv korupcije i njenom sprečavanju i suprotstavljanju, i razmene dobrih praksi. UNDP je nastavio da pruža podršku u izradi zakona o sprečavanju korupcije.

75. Dana 9. juna, UNMIK je u partnerstvu sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS), ojačao kapacitete digitalne forenzike Kosovske agencije za sudsku medicinu kroz obezbeđivanje forenzičkih radnih stanica napredne informacione tehnologije. UNMIK i UNOPS su takođe pomogli jačanje pristupa pravosuđu za sve zajednice u Štrpcu, renoviranjem objekta ogranka suda koji je otvoren 15. juna.

76. Više opština je izdvojilo sredstva povodom obeležavanja Međunarodnog dana Roma, 8. aprila. Oko 100 članova romske zajednice iz Kosova Polja učestvovalo je na različitim događajima u okviru inicijative koju je finansijski podržao UNMIK u cilju jačanja socijalne inkluzije i kulture romske zajednice na Kosovu.

77. UNMIK je u partnerstvu sa IOM-om nastavio da ulaže svoje napore u jačanje institucionalne saradnje i unapređenje zaštite ljudskih prava. Akcenat je bio na jezičkim pravima kroz pružanje podrške centralnim organima poput Poverenika za jezike i Ombudsmana. IOM je podržao Vladu Kosova u izradi elektronske platforme za prikupljanje podataka i informacija koja bi mogla da olakša rešavanje pitanja koja se odnose na prava nevećinskih zajednica.

78. Tokom marta, vlada je usvojila svoju Strategiju održivog razvoja do 2030. godine, kao i trogodišnji plan razvoja, usklađen sa Ciljevima održivog razvoja, uz podršku Tima Ujedinjenih nacija na Kosovu.

79. Vlada Kosova je saopštila da je početak popisa stanovništva i stambenih jedinica zakazan za 1. septembar odložen za 1. novembar 2023.

VII. Žene, mir i bezbednost i mladi, mir i bezbednost

80. Dana 13. maja, uz podršku UNMIK-a, Savet za inkuzivno upravljanje, međunarodna NVO, organizovao je sastanak u Prizrenu na temu uključivanja agende “žene, mir i bezbednost“ u proces normalizacije odnosa. Političari i predstavnici civilnog društva sa Kosova i iz Srbije koji su učestvovali na sastanku naglasili su odsustvo žena u dijalogu uz posredovanje Evropske unije i preporučili sistematsko uključivanje rodni perspektiva i suštinsko učešće žena u tom procesu.

81. Dana 30. maja, UNMIK i Entitet Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN-Žene), bili su domaćini desetog Globalnog otvorenog dana Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbednosti na Kosovu, održanog na temu ekonomskog osnaživanja žena. Na događaju su predstavljena poslovanja koje predvode žene iz različitih zajednica na Kosovu.

82. Dana 4. avgusta, Osnovni sud u Uroševcu doneo je okrivljujuću presudu protiv dva lica optužena za ubistvo osamnaestogodišnje žene 2021. godine. Jedan od optuženih je osuđen na doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva, dok je drugi osuđen na 15 godina zatvora zbog pomaganja u ubistvu. Obojica optuženih bili su oslobođeni optužbe za silovanje. Vlada Kosova i javnost ovu presudu su označili kao važan korak u borbi protiv femicida.

83. Misija je podigla svest o problemu dečjeg braka, uključujući kroz prikazivanje dva filma u produkciji UNMIK-a, “Romni” i “Kao prava žena”, koji se bave pitanjem ranog braka u zajednicama kosovskih Roma, Aškalija i Egipćana.

84. UN-Žene i Međunarodna organizacija rada (ILO) pomogli su u borbi protiv seksualnog uznemiravanja na radnom mestu kroz obuku više od 200 službenika, preduzetnika i novinara.

85. Agencija za rodnu ravnopravnost u okviru kancelarije premijera predvodila je sprovođenje akcionog plana Kosova za primenu Rezolucije 1325 (2000) Saveta bezbednosti promovisanjem pristupa pravosuđu, merama za oporavak i kampanjama za podizanje svesti žrtava koje su preživele seksualno nasilje. UN-Žene su pružile tehničku podršku u vezi sa uključivanjem rodno osveščene politike u procese tranzicione pravde, sa fokusom na preživele žrtve seksualnog nasilja povezanog sa sukobom.

86. UNMIK i Tim Ujedinjenih nacija na Kosovu nastavili su da promovišu agendu mladih, mira i bezbednosti kroz podršku međuministarskoj radnoj grupi Vlade Kosova za novu kosovsku Strategiju za mlade i izradu Zakona o mladima. U postupku izrade nacрта učestvovali su i mladi iz nevećinskih zajednica.

87. U aprilu, Misija je sklopila partnerstvo sa lokalnom NVO kako bi obezbedila obuku o izgradnji kapaciteta za 50 članova opštinskih omladinskih saveta (56 odsto su činile žene), a podržala je i izradu omladinskih akcionih planova u četiri multietničke opštine.

88. U aprilu, regionalni projekat usredsređen na mlade, podržan od strane Fonda za izgradnju mira Ujedinjenih nacija, sproveden od strane UNDP-a i Populacionog fonda Ujedinjenih nacija, između ostalog, angažovao je različite omladinske grupe na Kosovu u cilju promovisanja pozitivnih poruka u medijima i otkrivanja netačnih informacija i dezinformacija. Dana 10. maja, projekat je omogućio učešće više od 60 mladih sa invaliditetima u sportskim takmičenjima.

89. U periodu od maja do juna, UNMIK je podržao obuku više od 40 omladinskih radnika (55 odsto žene i 35 odsto iz nevećinskih zajednica) o suprotstavljanju govoru mržnje na internetu, sajber maltretiranju i diskriminaciji.

90. Od 6. do 8. juna, UNMIK je organizovao petu godišnju Skupštinu mladih Ujedinjenih nacija na Kosovu, zajedno sa agencijama Ujedinjenih nacija, međunarodnim organizacijama, kosovskim institucijama i lokalnim i regionalnim omladinskim mrežama. Događaj je okupio više od 220 mladih lidera sa Kosova i iz regiona (57 odsto žene i 33 odsto iz nevećinskih zajednica) u cilju razmatranja učešća mladih u upravljanju, društveno korisnom radu, izgradnji mira i međunarodnim organizacijama. Ujedinjene nacije su takođe dodelile male iznose bespovratnih sredstava za šest inicijativa koje predvode mladi. Tim Ujedinjenih nacija na Kosovu je obezbedio učešće mladih sa invaliditetima.

91. UNICEF je nastavio da podržava program “Kosovo Generation Unlimited”, u partnerstvu sa Ministarstvom finansija, rada i transfera i Mrežom za društveno odgovorno poslovanje na Kosovu, koji ima za cilj promovisanje zapošljavanja mladih i osnaživanje 10.000 mladih u naredne dve godine, s fokusom na nevećinske zajednice.

VIII. Povratak, pomirenje, kulturno nasleđe i odnosi između zajednica

92. Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) zabeležila je 24 dobrovoljna povratka, 8 žena i 16 muškaraca, iz srpske zajednice, koji su bili raseljeni izvan Kosova i na Kosovu. Ovim je ukupan broj raseljenih pripadnika nevećinskih zajednica koji su našli trajno rešenje na Kosovu od 2000. godine porastao na 29.321, od toga 14.392 žena i 14.929 muškaraca, koji obuhvata 12.762 kosovskih Srba, 7.770 kosovskih Egipćana i kosovskih Aškalija, 4.077 kosovskih Roma, 1.879 kosovskih Bošnjaka, 1.464 kosovskih Goranaca, 1.325 kosovskih Albanaca, 21 kosovskog Crnogorca, 19 kosovskih Turaka i četvoro kosovskih Hrvata. Preostalo je 15.646 raseljenih lica na Kosovu, 7.203 žene i 8.443 muškaraca, kao i 69.627 lica u regionu Zapadnog Balkana s potrebama povezanim s raseljenošću, od otprilike 200.000 raseljenih lica s Kosova koja žive u regionu, od kojih najveći deo živi u Srbiji.

93. IOM je doprineo stvaranju sigurnih uslova za povratnike omogućivši im održivu egzistenciju i trajnu integraciju, uključujući kroz izgradnju ili obnovu 15 kuća za 54 povratnika (24 žene i 30 muškaraca): od toga je 13 porodica bilo raseljeno u Srbiji, jedna u Crnoj Gori i jedna interno raseljena.

94. Regionalne policijske stanice registrovale su 195 dolazaka migranata (184 muškaraca i 11 žena) koji su bili smešteni u privremenom prihvatnom centru, koji uz podršku IOM-a pruža usluge koje obuhvataju aspekt zaštite. Osim toga, identifikovano je 77 neregistrovanih migranata i tražilaca azila (66 muškaraca i 11 žena), uglavnom iz Maroka, Sirijske Arapske Republike, Somalije, Alžira i Okupirane palestinske teritorije. Metodologija matrice za praćenje raseljeništva koju je osmislio IOM omogućava Vladi Kosova pristup sveobuhvatnim migratornim trendovima. Vlastima je podneto ukupno 67 zahteva za azil, 44 od strane muškaraca i 23 od strane žena, a s tim u vezi, UNHCR je obezbedio da svi tražioci azila dobiju besplatnu pravnu pomoć, psihosocijalnu podršku i usluge prevođenja. IOM je pomogao da se dvoje migranata vrati u njihova mesta porekla (Maroko i Filipini).

95. UNHCR je pružio pravnu pomoć za 49 lica (24 žene i 25 muškaraca) iz zajednica kosovskih Aškalija, Egipćana i Roma u vezi sa pitanjem obrade registracije njihovog građanskog statusa i rešavanja pitanja građanskog statusa. UNHCR je nastavio s pružanjem

podrške članovima kosovskih zajednica Aškalija, Egipćana i Roma u pribavljanju ličnih isprava i rešavanju pitanja građanskog statusa kako bi im se omogućio pristup javnim uslugama.

96. Vlada Kosova je izdvojila tri miliona evra kako bi podržala mogućnosti zapošljavanja za preduzeća, male poljoprivredne proizvođače u ruralnim sredinama i organizacije civilnog društva koje doprinose integraciji zajednica.

97. Dana 3. jula, Ministarstvo za zajednice i povratak Kosova objavilo je preliminarnu listu korisnika tendera od dva miliona evra namenjenog nevećinskim zajednicama. Milion evra izdvojeno je za 104 poljoprivrednika iz kosovskih zajednica Aškalija, Bošnjaka, Egipćana, Srba i Turaka, i milion evra za NVO.

98. Kancelarija za pitanja zajednica pri kabinetu premijera 31. maja je pokrenula program dodele bespovratnih sredstava u ukupnom iznosu od 500.000 evra za nevećinske zajednice. NVO i pojedine kosovske medijske kuće ukazale su na nedostatak pravednosti u postupku dodele, jer su samo tri od više od 40 NVO koje predstavljaju nevećinske zajednice, 11. jula, objavljene kao preliminarni primaoci bespovratnih sredstava. Zamenik kosovskog Ombudsmana je izrazio zabrinutost u vezi sa dodelom sredstava i saopštio da je pokrenuta istraga. NVO iz srpske zajednice na Kosovu pozvale su vladu da poništi poziv za dodelu sredstava zajednici.

99. Nakon što je nezavisna komisija Vlade Kosova za verifikaciju diploma izdatih na Univerzitetu u Severnoj Mitrovici ponovo uspostavljena u decembru 2022, održala je 12 sastanaka i registrovala 63 diplome za verifikaciju. Verifikacija diploma će omogućiti diplomcima Univerziteta u Severnoj Mitrovici, prvenstveno kosovskim Srbima, jednak pristup zapošljavanju u kosovskim institucijama.

100. Odluka Ustavnog suda Kosova iz 2016. godine u vezi sa zahtevom da se zemljište srpskog pravoslavnog manastira Visoki Dečani registruje i dalje nije sprovedena od strane kosovske vlade, uprkos ponavljanim pozivima članova diplomatske zajednice, Evropske unije, OEBS-a i UNMIK-a. Dana 20. maja, Specijalna predstavnica Generalnog sekretara za Kosovo ponovo je uputila poziv kosovskim insitucijama da podrže vladavinu prava i sprovedu odluku koja je već dugo na čekanju.

101. Tokom ovog izveštajnog perioda nije bilo daljih doprinosa za fond Ujedinjenih nacija namenjen podršci zajednicama Aškalija, Egipćana i Roma pogođenim trovanjem olovom na Kosovu.

Zapažanja

102. Najoštrije osuđujem napade uperene protiv međunarodnih prisustava na terenu i upotrebu nasilja uopšte. Pozivam sve strane na uzdržanost, kao i da se uzdrže od preduzimanja jednostranih akcija koje bi mogle da dovedu do pojačanih tenzija i dalje eskalacije.

103. Zabrinjavajuće je što strane nisu ostvarile značajan napredak u primeni Sporazuma o putu ka normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije i što tek treba da postignu saglasnost o redosledu odredbi njegovog aneksa. Nedostatak napretka u dijalogu nosi rizik daljih tenzija i moguće eskalacije na terenu. Pozivam strane da potvrde svoju istinsku posvećenost dijalogu pod okriljem Evropske unije i da u potpunosti sprovedu sve do sada postignute sporazume.

104. Od suštinskog je značaja da se pronađe rešenje za brzo održavanje prevremenih i sveobuhvatnih lokalnih izbora na severu Kosova, uz učešće kosovskih Srba, kako bi se ublažila napetost i krenulo napred.

105. Eskalacija tenzija i bezbednosni incidenti u maju i junu nepovoljno su uticali na proces dijaloga. Imperativ je da postupke političkih lidera pokreće posvećenost rešavanju problema svih građana Kosova. Dijalog je i dalje jedini put za rešavanje svih otvorenih pitanja.

106. Pozdravljam Deklaraciju o nestalim osobama koju su Beograd i Priština usvojili 2. maja u dijalogu pod okriljem Evropske unije i pozivam strane da preduzmu sve neophodne mere za primenu njenih odredbi u dobroj veri. Ključno je da pitanje nestalih lica bude rešavano kao prioritet, na nepolitizovan način, kako bi patnja porodica bila olakšana.

107. Podstičem sve strane da sprovedu mere koje štite i promovišu poštovanje ljudskih prava. Sprovođenje vladavine prava, uključujući tokom hapšenja, podizanja optužnice, pritvaranja i radnji koje se odnose na imovinska prava, trebalo bi izvršavati u potpunosti u saglasnosti sa zakonskim okvirom Kosova i međunarodnim standardima ljudskih prava.

108. Povećane tenzije nastavile su da utiču na već krhko poverenje između zajednica i između institucija i zajednica, što obnovljene napore za izgradnju poverenja i saradnju između zajednica postavlja kao čvrste prioritete Misije.

109. Ponovo upućujem svoj apel za dobrovoljne doprinose za fond poverenja Ujedinjenih nacija u cilju jačanja podrške kosovskim zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, koje su i dalje među najugroženijima na Kosovu.

110. Ohrabrujem vladine institucije, civilno društvo i međunarodne organizacije da nastave da jačaju zakonske i političke okvire koji se bave pitanjem rodno zasnovanog nasilja i da preduzmu konkretne korake kako bi se osigurala njihova efikasna primena. Pozdravljam usvajanje, od strane Skupštine Kosova, zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja.

111. Ponovo upućujem svoj poziv kosovskoj vladi da sprovede odluku Ustavnog suda Kosova iz 2016. godine u vezi sa pitanjem imovine manastira Visoki Dečani. To bi poslalo signal značajne posvećenosti Vlade Kosova da podrži vladavinu prava i ustavni poredak i ojačalo bi poverenje javnosti u njene institucije.

112. Da bi bili postignuti izvodljivi i održivi sporazumi, obe strane bi trebalo da održavaju otvoren, transparentan i inkluzivan proces koji obuhvata različite potrebe i očekivanja svih pogođenih aktera, uključujući žene, mladih i aktera iz civilnog društva. Iznova upućujem poziv za veće i suštinsko učešće žena - predstavnica u dijalogu pod okriljem Evropske unije.

113. Zahvaljujem svojoj specijalnoj predstavnici, Karolin Zijade, na njenom vođstvu Misije i celokupnom osoblju UNMIK-a na njihovoj posvećenosti i naporima na izgradnji poverenja i podsticanju okruženja pogodnog za dijalog. Izražavam svoju zahvalnost za snažno partnerstvo između Misije i Tima Ujedinjenih nacija na Kosovu i pozdravljam postojeću blisku saradnju sa koordinatorom Ujedinjenih nacija za razvoj na Kosovu. Dugogodišnjim partnerima Ujedinjenih nacija na Kosovu, uključujući Kosovskim snagama (KFOR), Evropskoj uniji i Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju, izražavam svoju zahvalnost na nepokolebljivoj posvećenosti obezbeđivanju mira i bezbednosti i poboljšanju životnih uslova građana Kosova.

Aneks I Izveštaj Visokog predstavnika Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Generalnom sekretaru o aktivnostima Misije Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu od 18. marta 2023. do 18. septembra 2023.**Sažetak**

Nakon povlačenja kosovskih Srba iz kosovskih institucija u četiri opštine na severu Kosova organizovani su naknadni lokalni izbori. Prethodno zakazani za decembar 2022, a zatim odloženi za april 2023, lokalni izbori i izbori za gradonačelnike održani su u skladu sa pravnim okvirom Kosova, i uloženi su naponi da se održe na nesmetan i ispravan način. Veoma mala izlaznost (3.47 odsto glasača), zbog bojkota srpske zajednice, pokazala je da ovi izbori ne nude dugoročno političko rešenje za ove opštine. Odluka kosovske vlade da nastavi sa postavljanjem novoizabranih gradonačelnika u opštinske zgrade pokrenula je nasilne reakcije u Zvečanu, Zubinom Potoku i Leposaviću, sa civilima, desetinama pripadnika KFOR-a, pripadnicima organa reda i medijskog osoblja koji su povređeni tokom protesta u Zvečanu 29. maja. Diplomatski naponi Evropske unije i Sjedinjenih Država pomogli su da dođe do deeskalacije situacije. Međutim, tenzije su i dalje bile na visokom nivou, a pogoršane su hapšenjem nekoliko kosovskih Srba od strane kosovske policije. Trećeg juna, Evropska unija je pozvala Kosovo i Srbiju da preduzmu hitne i bezuslovne mere za deeskalaciju situacije na severu Kosova.¹ Kako bi bio pronađen način za izlaz iz trenutne krize, od strana se očekuje da ispune zahteve Evropske unije za deeskalaciju situacije na terenu, da omoguće nove lokalne izbore uz bezuslovno učešće kosovskih Srba, da se vrate dijalogu između Beograda i Prištine i sprovedu sve sporazume.

Početni koraci za deeskalaciju situacije dogovoreni su između zamenika premijera, Besnika Bislimija, i specijalnog predstavnika Evropske unije, Miroslava Lajčaka, 10. jula u Bratislavi, kada se Vlada Kosova obavezala, između ostalog, da odmah smanji prisustvo kosovske policije za 25 odsto u i oko opštinskih zgrada na severu Kosova i da sprovodi redovne zajedničke procene sa Euleksom i KFOR-om, prema potrebi. Prvi sastanak je održan 3. avgusta, a rezultirao je najavom kosovske policije da će 4. avgusta dodatno smanjiti svoje prisustvo na severu Kosova za 25 odsto. Od tada se sastanci održavaju na dvonedeljnom nivou kako bi bili definisani principi i mere za sprovođenje ovih procena koje iziskuju sveobuhvatnu razmenu informacija od strane kosovske policije. Dvoje novoizabrananih gradonačelnik rade na alternativnim lokacijama.

Tokom ovog izveštajnog perioda, Specijalizovana policijska jedinica Euleksa i Rezervna specijalizovana policijska jedinica nastavile su da tesno sarađuju sa KFOR-om i kosovskim kolegama. Viši policijski savetnici ove Misije nadgledali su situaciju na severu Kosova, održavajući blizak kontakt sa kosovskom policijom. Iako je ova Misija održavala svoje pojačano prisustvo i vidljivost u tom području, nastavila je sa sprovođenjem svojih drugih operativnih zadataka, naročito u oblastima policijske saradnje, sudske medicine i podrške Specijalizovanim većima Kosova i Specijalizovanom tužilaštvu.

www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/03/izjava_visokog_predstavnika_u_ime_EU_na_Kosovu_i_najnovija_dešavanja

Jedinica za nadgledanje predmeta ove Misije nastavila je sa nadgledanjem izabranih predmeta i suđenja, s posebnim fokusom na predmete koji se odnose na dešavanja na severu Kosova, uključujući hapšenja izvršena tokom i nakon nasilnih sukoba krajem maja i početkom juna. Takođe je pratila potencijalno etnički motivisane incidente uperene protiv zajednice kosovskih Srba u drugim delovima Kosova. Misija je objavila svoj izveštaj o nadgledanju, *Primena uslovnog otpusta na Kosovu* i podržala kosovske organe vlasti u izradi nekoliko strategija, uključujući i strategije o tranzicionoj pravdi. Misija je takođe organizovala i omogućila brojne radionice i aktivnosti obuke u saradnji sa svojim lokalnim saradnicima.

Nadgedanje

Napetosti koje su tinjale mesecima buknule su na severu Kosova, nakon prevremenih lokalnih izbora i pokušaja Vlade Kosova, krajem maja, da postavi novoizabrane albanske gradonačelnike u opštinske zgrade koje su prethodno bile pod upravom Srbije. Nakon hapšenja jednog od navodnih vođa Civilne zaštite, sredinom juna, usledili su pozivi na nasilje od strane militantnih grupa; ipak, 14. juna, veliki protestni marš oko 1.500 ljudi na kojem je zatraženo hitno oslobađanje gorepomenutog pojedinca protekao je mirno. Neposredno pre hapšenja, Premijer Kosova, Aljbin Kurti, objavio je predlog od pet tačaka za deskalaciju situacije u kojem je pozvao Misiju da nadgleda sudske predmete koji se odnose na Srbe sa severa Kosova, a da pritom nije ispunio zahteve iznete 3. juna u saopštenju specijalnog predstavnika Evropske unije u ime Evropske unije. Dana 14. juna, kosovska policija je iznela navode da su tri pripadnika kosovske policije "kidnapovana" od strane srpske policije u blizini zajedničkog prelaza Rudnica/Jarinje (oslobođeni su 26. juna) što je pogoršalo već napetu situaciju. U očiglednoj odmazdi, Vlada Kosova je proglasila Civilnu zaštitu i jedan od njenih delova, Severnu Brigadu, terorističkim organizacijama.

Misija je pažljivo pratila krivične predmete koji se odnose na kosovske Srbe koji su navodno umešani u gorepomenute događaje. Osim toga, Misija je ustanovila da su se pojedina hapšenja kosovskih Srba dogodila van situacija in flagrante delicto, bez da je pokrenuta istraga ili konsultovano tužilaštva, što je u suprotnosti sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku Kosova. U julu, Misija je zabeležila da je kosovska policija podnela krivične prijave protiv 22 osumnjičenih lica Specijalnom tužilaštvu Kosova, koje je naknadno otvorilo istragu, što je u potpunosti u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku Kosova. Na kraju ovog izveštajnog perioda, nekoliko pojedinaca je i dalje bilo u istražnom zatvoru, dok su drugi pušteni uz jemstvo.

Kako bi ispitala navode o lošem postupanju policije, Misija je nadgledala istrage Policijskog inspektorata Kosova i obišla nekoliko kosovskih Srba pritvorenih u kosovskim kazneno-popravnim ustanovama.

Misija je nastavila sa pažljivim praćenjem postupaka eksproprijacije nekoliko zemljišnih parcela od strane Vlade Kosova u opštinama Zubin Potok i Leposavić na severu Kosova. Misija je uočila nekoliko nedostataka u primeni relevantnih zakona od strane kosovskih institucija.

Na poziv svojih kosovskih kolega, Misija je podržala izradu nekoliko strategija, uključujući o zapošljavanju, proceni učinka i disciplinskim postupcima za sudije i tužioce, kao i izradu strategije za borbu protiv korupcije.

Misija je zabeležila uporan trend donošenja oslobađajućih presuda i/ili blažih kazni u predmetima visokog profila (uključujući istaknutih javnih ličnosti i/ili bivših predmeta Euleksa). Nedavni primer bilo je otkazivanje ročišta u vrlo kratkom roku, koje je imalo isti remetilački efekat na sudske postupke kao i takozvana neproaktivna saslušanja.

Misija je takođe pažljivo pratila podizanje prvih optužnica za ratne zločine u odsustvu na Kosovu, kako bi ocenila nivo usaglašenosti pravosudnih institucija sa zakonskim odredbama u takvim predmetima. Do sredine avgusta, bilo je četiri takvih optužnica, dok nijedno suđenje još nije pokrenuto.

U maju, Korektivna jedinica ove Misije je objavila svoj izveštaj, *Primena uslovnog otpusta na Kosovu*, u kojem je naglasila potrebu da kosovske vlasti omoguće propisnu primenu uslovnog otpusta kao delotvornog sredstva za sprečavanje ponavljanja krivičnog dela i promovisanje povratka. Na zahtev Saveta sudstva Kosova i u okviru pratećih aktivnosti koje se odnose na objavljivanje izveštaja, Misija je objavila listu preporuka o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada komisije za uslovni otpust.

Misija je nastavila da podržava dalji razvoj tima stručnih viših rukovodilaca Kazneno-popravne službe. Međutim, tokom ovog izveštajnog perioda, postupak zapošljavanja za mesto generalnog direktora ove službe po četvrti put nije uspeo. Eksperti Misije su takođe pomogli Probacionoj službi Kosova u izradi organizacione strategije ove službe.

Tokom izveštajnog perioda, Misija je nadopunila svoje redovne aktivnosti nadgledanja projektima i aktivnostima usmerenim na specifične potrebe različitih saradnika. To, između ostalog, obuhvata:

- Dvodnevnu obuku 45 advokata o pitanjima koja se odnose na pravo na slobodu i bezbednost i pravo na pravično suđenje, koju je organizovala Misija u saradnji sa Kancelarijom Saveta Evrope u Prištini i Advokatskom komorom Kosova.
- Predstavljanje izveštaja *Pravda u očima građana: Treći izveštaj o praćenju sudskih rasprava od strane građana*, koji je omogućila Misija sa svojim partnerom u implementaciji, Kosovskim institutom pravde. U izveštaju su predstavili ključne nalaze nakon praćenja 600 krivičnih postupaka održanih širom Kosova u januaru i februaru 2023. od strane 20 posmatrača laika. U okviru ovog projekta, Institut i Euleks su obezbedili obuku posmatrača laika o ključnim konceptima sudskih postupaka i praćenja suđenja.
- Niz informativnih sednica sa članovima porodica nestalih lica na pet lokacija širom Kosova, u saradnji sa NVO Resursni centar za nestala lica.
- Dvodnevnu radionicu o rodno osvešćenju politici za 50 službenika Kazneno-popravne službe.
- Pružanje značajne podrške Kosovskoj probacionoj službi u osmišljavanju i sprovođenju digitalne kampanje za informisanje javnosti o radu Službe na alternativnim merama i presudama u cilju promovisanja procesa rehabilitacije i resocijalizacije osuđenih lica.
- Radionicu sa pripadnicima kosovske policije o korišćenju prostorija za intervjue usmerenih na žrtve. Misija je podržala KFOR i OEBS u otvaranju sedam takvih prostorija širom Kosova, kako bi žrtvama bile omogućene neophodne usluge u skladu sa Istanbulsom konvencijom.
- Trodnevnu radionicu za 25 direktora i i savetnika za međusobnu podršku kolega u okviru Kazneno-popravne službe Kosova.
- Sesije obuke o primeni Protokola za postupanje sa slučajevima seksualnog nasilja za istražitelje kosovske policije, zastupnike žrtava, sudske lekare, sudije i tužioce.
- Sprovođenje projekta za promovisanje edukacije o ljudskim pravima u školama, u saradnji sa lokalnom NVO. Projekat je obuhvatio 527 učenika osnovnih škola iz pet opština na Kosovu i njihove nastavnike građanskog obrazovanja.

- Radionicu o prevenciji kontaminacije i unakrsne kontaminacije bioloških uzoraka na radnom mestu. Radionice su osmišljene i sprovedene u tesnoj saradnji sa Institutom za sudsku medicinu i obuhvatile su 180 službenika kosovske policije i članove osoblja Instituta.

Operacije

U toku priprema za potencijalne nasilne reakcije u vezi sa sprovođenjem rezultata izbora u četiri opštine na severu Kosova, Misija je prilagodila svoje operativno postupanje povećanjem opreznosti, prikupljanjem informacija i izviđačkim patrolama, u tesnoj saradnji sa kosovskom policijom i KFOR-om.

Očekujući eskalaciju nasilja, Misija je konsolidovala svoju prostoriju za krizne operacije. Specijalizovana policijska jedinica i Rezervna specijalizovana policijska jedinica ove Misije nastavile su da vrše patrole širom severa Kosova, dok su viši policijski savetnici koordinisali reagovanje na krizu na nivou regionalnih operacija kosovske policije. U toku ovog izveštajnog perioda, Euleks je bio spreman da preuzme svoju ulogu druge interventne instance, kao što je definisano u bezbednosnoj arhitekturi Kosova, prema kojoj je Kosovska policija prva bezbednosna instanca, Euleks druga i KFOR treća.

Krajem maja, nakon sukoba između učesnika protesta i KFOR-a na severu Kosova, Misija je ostala u punoj pripravnosti uz manje smanjenje patrola koje vrše Specijalizovana policijska jedinica i Rezervna specijalizovana policijska jedinica, i sa posebnim fokusom na nadgledanje bezbednosne situacije u blizini opštinskih zgrada, na zajedničkim prelazima, punktovima kosovske policije, sredinama sa mešovitom zajednicom i lokalitetima kulturnog nasleđa. Misija je takođe nadgledala akcije kosovske policije na severu Kosova. Rezervna specijalizovana policijska jedinica je patrolirala u srpskim naseljima južno od reke Ibar.

Krajem jula, na severu Kosova počelo je da radi 74 novoobučeni policijskih službenika iz nevećinskih zajednica (57 muškaraca i 17 žena), od toga 45 kosovskih Srba. Euleks je podržao kampanju zapošljavanja kosovske policije. Odmah nakon njihovog raspoređivanja, društvene mreže, uključujući Telegram, objavile su preteće poruke na srpskom jeziku uperene protiv pojedinih Srba službenika kosovske policije. Kosovske institucije i međunarodna zajednica su osudile ove pretnje. Do 25. avgusta, devetoro novozapošljenih Srba policijskih službenika je dalo ostavke.

Misija je nastavila da podržava kosovsku policiju u oblasti međunarodne policijske saradnje. To uključuje olakšavanje razmene informacija između kosovske policije i Nacionalnih centralnih biroa Interpola, pod okriljem UNMIK-a, kao i razmenu informacija između kosovske policije i Agencije Evropske unije za saradnju u sprovođenju zakona (Europol) u vezi sa istragama o teškim krivičnim delima posredstvom Švedske jedinice za vezu sa Europolom u okviru Misije. Osim toga, Misija je nastavila da olakšava razmenu informacija između kosovske policije i srpskih organa vlasti, u skladu sa relevantnim protokolom između Misije i Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, i pojačala je svoje napore za poboljšanje brzine i kvaliteta razmene informacija između kosovske policije i Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, uključujući u osetljivim predmetima.

Misija je nastavila da pruža logističku i operativnu podršku Specijalizovanim većima Kosova i Specijalizovanom tužilaštvu u skladu sa relevantnim zakonodavstvom i mandatom Misije.

Tim ove Misije za sudsku medicinu podržao je kosovski Institut za sudsku medicinu i Jedinicu kosovske policije za istragu ratnih zločina u sprovođenju 12 operacija na terenu. Od toga, četiri lokacije se odnose na tekuće istrage u potrazi za nekoliko lica koja se i dalje vode kao nestala. Ukupno je pronađeno pet skupova ljudskih ostataka u neobeženim

grobovima na tri različite lokacije, uključujući jedan skup posmrtnih ostataka na dva različita groblja u Prištini i tri skupa posmrtnih ostataka nađena u polju u opštini Severna Mitrovica. Osim toga, tim ove Misije za sudsku medicinu pomogao je kosovskoj policiji u potrazi za potencijalnim skrivenim grobom, u vezi sa nedavnim nestankom jednog lica u opštini Vučitrn. Pored ove podrške, Misija je nastavila da podržava Institut za sudsku medicinu u vezi sa ispitivanjem nedavno iskopanih posmrtnih ostataka, kao i sa pregledom posmrtnih ostataka koji se čuvaju u mrtvačnici Instituta. Ispitivanja sprovedena tokom ovog izveštajnog perioda rezultirala su prikupljanjem 34 uzorka koji su poslani na DNK analizu i podnošenjem 37 zahteva za slučajeve za koje postoji pretpostavljena identifikacija DNK laboratoriji Međunarodne komisije za nestala lica. Institut za sudsku medicinu je u maju primio DNK izveštaje za četiri nove identifikacije, a primio je i dodatni izveštaj u avgustu. U zaključku, eksperti Misije za sudsku medicinu pomogli su Institutu za sudsku medicinu da pregleda i pripremi identifikovane slučajeve kako bi ih predali njihovim porodicama. Od četiri lica čiji su posmrtni ostaci predati, njih dvoje je bilo na listi nestalih.

Aneks II

Specijalizovana veća i Specijalizovano tužilaštvo

Tokom ovog izveštajnog perioda, na osnovu naloga za hapšenje Specijalizovanih veća, u Tirani je 31. jula 2023. uhapšen Dritan Godžaj, od strane organa vlasti Albanije, nakon što su Specijalizovana veća albanskim vlastima uputila zahtev za saradnju i pružanje pomoći u hapšenju. Nalog za hapšenje izdao je sudija Specijalizovanih veća u vezi sa krivičnim delom protiv pravosuđa koje je izvršeno zastrašivanjem i ometanjem službenih lica u vršenju službenih dužnosti. Gospodin Godžaj će biti pritvoren u Albaniji do donošenja odluke albanskih vlasti o njegovom dovođenju u pritvorski objekat Specijalizovanih veća u Hagu.

Imenovanje novog Specijalizovanog tužioca, Kimberli Vest, objavljeno je 2. juna 2023. Očekuje se da će gospođa Vest, koja je nasledila Džeka Smita, preuzeti svoju dužnost u septembru 2023. godine.

Specijalizovana veća su početkom aprila 2023. ostvarila još jedno ključno dostignuće, kada su između 3. i 5. aprila iznete uvodne reči vršioca dužnosti Specijalizovanog tužioca, zastupnika odbrane i zastupnika žrtava u predmetu *specijalizovanog tužioca protiv Tačija i drugih*. Prvi svedok tužilaštva svedočio je pred sudom 11. aprila 2023. Od tada su pred sudom svedočila 23 svedoka tužilaštva.

Hašim Tači, Kadri Veselji, Redžep Seljimi i Jakup Krasnići terete se u šest tačaka optužnice za zločine protiv čovečnosti – progon, zatvaranje, druge nehumane postupke, mučenje, ubistvo i prisilne nestanke lica – i u četiri tačke za ratne zločine – protivzakonito i proizvoljno hapšenje i lišavanje slobode, surovo postupanje, mučenje i ubistvo.

Drugi predmet čije je suđenje pred Specijalizovanim većima trenutno u toku je predmet *Specijalizovanog tužioca protiv Pjetra Šalje*. G. Šalja se tereti za ratne zločine proizvoljnog lišavanja slobode, okrutnog postupanja, mučenja i ubistva, navodno počinjene u fabrici metala u selu Kukeš u Albaniji. Suđenje je počelo 21. i 22. februara 2023. godine uvodnim izlaganjima vršioca dužnosti Specijalizovanog tužioca, zastupnika žrtava i zastupnika odbrane Prvi svedok tužilaštva svedočio je 27. marta 2023.

Specijalizovano tužilaštvo je 6. jula 2023. godine završilo svoje izlaganje i izvođenje dokaza, nakon što je pozvano deset svedoka. Početak dokaznog postupka odbrane zakazan je za 18. septembar 2023, što zavisi od ishoda zahteva koji je podnela odbrana za odbacivanje pojedinih optužbi protiv optuženog.

Dana 10. jula 2023, panel Ustavnog suda bio je zadužen da donese odluku o zahtevu g. Šalje koji se odnosi na navodna kršenja njegovih osnovnih prava.

Predmet *Specijalizovanog tužioca protiv Saljiha Mustafe* trenutno je pred panelom Apelacionog suda nakon što je 24. aprila 2023. g. Mustafa podneo žalbu na presudu Pretresnog panela I od 15. decembra 2022. Pretresni panel I je g. Mustafu proglasio krivim za ratne zločine proizvoljnog lišavanja slobode, mučenja i ubistva i osudio ga na 26 godina zatvora. Pretresni panel je g. Mustafu oslobodio krivice za ratni zločin surovog postupanja.

Dana 6. aprila 2023, Pretresni panel I je u istom predmetu izrekao nalog o reparacijama kojim je g. Mustafi naloženo da plati 207.000 evra kao naknadu za štetu nanetu žrtvama krivičnih dela za koja je osuđen. Razmatranje naloga o reparacijama zavisiće od ishoda konačne presude protiv g. Mustafe.

U periodu od šest meseci obrađeno je 1.116 podnesaka, 629 naloga i odluka, prevedena su 372 dokumenta sa ukupno 5.576 stranica, dok je između uključenih strana obelodanjeno 4.207 tačaka. Održano je ukupno 76 ročišta koja su prenošena na veb stranici Specijalizovanih veća na tri zvanična jezika suda – albanskom, srpskom i engleskom.

Snimci ročišta dostupni su na Jutjub kanalu Specijalizovanih veća. U toku ovog izveštajnog perioda pred Specijalizovanim većima svedočilo je ukupno 35 svedoka.

Ukupno ima 157 žrtava koje učestvuju u postupcima u tri od četiri predmeta pred Specijalizovanim većima: 8 u predmetu protiv g. Mustafe, 8 u predmetu protiv g. Šalje i 141 u predmetu protiv g. Tačija i drugih. Postupak za podnošenje prijave u *predmetu protiv Tačija i ostalih* je i dalje otvoren.

Tokom ovog izveštajnog perioda, Specijalizovana veća su iz humanih razloga organizovala tri posete pod nadzorom, u martu, maju i septembru 2023, u skladu sa odlukama nadležnog panela. To su bile jednodnevne posete tokom kojih su optuženi i dalje bili pritvorenici Specijalizovanih veća.

Javno dostupni Imenik branilaca i zastupnika trenutno sadrži imena 237 osoba koje su stekle pravo postupanja pred Specijalizovanim većima. Od toga je 114 njih kvalifikovano da zastupaju žrtve. Timovi odbrane se sastoje od 124 osoba, od kojih 84 učestvuje u *predmetu protiv Tačija i drugih*.

Dana 24. marta 2023, sudije Specijalizovanih veća održale su svoju osmu plenarnu sednicu u prostorijama veća. Tokom plenarne sednice, sudije su, između ostalog, usvojile izmene i dopune Kodeksa sudijske etike za sudije uvrštene u listu međunarodnih sudija Specijalizovanih veća Kosova (Kodeks sudijske etike). Ovim izmenama i dopunama Kodeks je usaglašen sa Politikom Specijalizovanih veća za borbu protiv uznemiravanja na radnom mestu, usvojenom u decembru 2022.

Sudska informativna mreža Specijalizovanih veća, forum organizacija civilnog društva sa Kosova i iz Srbije, bila je u poseti Hagu od 3. do 6. aprila 2023, da bi ispratila uvodna izlaganja u *predmetu protiv Tačija i ostalih* i učestvovala u jednodnevnoj radionici koja je obuhvatila sastanke sa rukovodiocima Specijalizovanih veća i Specijalizovanog tužilaštva.

Specijalizovana veća su tokom ovog izveštajnog perioda obezbedila obuku novinara. To obuhvata dva osnovna kursa obuke sprovedena od strane portparola Specijalizovanih veća, 15. i 23. marta u Prištini, kao i dvodnevni kurs obuke organizovan 2. i 3. maja 2023. u Hagu za 20 novinara sa Kosova. Fokus poslednjeg je bio na neutralnom i objektivnom izveštavanju, a održala su ga dva inostrana novinara sa obimnim iskustvom u izveštavanju o postupcima koji se vode pred Specijalizovanim većima, Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju i Međunarodnim krivičnim sudom.

U julu 2023, raspisan je konkurs za predlaganje sudija koji će se nalaziti na listi rezervnih međunarodnih sudija Specijalizovanih veća da bi se obezbedio dalji efikasan rad Specijalizovanih veća. Izabrane sudije uvrštavaju se u listu samo kada broj sudija na listi postane nedovoljan. Ovim postupkom obezbeđuje se momentalna zamena sudija u slučaju budućih ostavki, bez pribegavanja novom postupku odabira.

Tokom sedmice koja je započela 17. jula 2023. godine, Predsednik i Sekretar Specijalizovanih veća održali su nekoliko bilateralnih sastanaka sa predstavnicima pojedinih država i Ujedinjenih nacija u Njujorku kako bi pružili informacije o mandatu Specijalizovanih veća, njegovim ključnim dostignućima i izazovima sa kojima se sud suočava.

Specijalizovano tužilaštvo je nastavilo sa ispitivanjem svedoka i osumnjičenih lica, sa razmatranjem dokumentovanih dokaza prikupljenih u toku svojih istraga, a nastavilo je i da radi sa nadležnim organima kako bi se obezbedilo da su i dokumenta odobrena za upotrebu na sudu, kao i da je svedocima dozvoljeno da svedoče na sudu. Specijalizovano tužilaštvo i dalje zahteva angažovanje i podršku međunarodne zajednice, međunarodnih organizacija i država pojedinačno u ovim i svim ostalim aktivnostima.

Aneks III Sastav i brojčano stanje policijske komponente Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (na dan 11. septembra 2023.)

<i>Država</i>	<i>Žene</i>	<i>Muškarci</i>	<i>Ukupno</i>
Austrija	1	–	1
Kanada	–	1	1
Finska	–	1	1
Nemačka	1	1	2
Jordan	–	1	1
Nepal	–	1	1
Slovenija	–	1	1
Ukupno	2	6	8

Sastav i brojčano stanje vojne komponente za vezu Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (na dan 11. septembra 2023.)

<i>Država</i>	<i>Žene</i>	<i>Muškarci</i>	<i>Ukupno</i>
Austrija	–	1	1
Češka	–	1	1
Mađarska	1	–	1
Poljska	1	1	2
Republika Moldavija	–	1	1
Rumunija	–	1	1
Slovenija	–	1	1
Turska	1	–	1
Ukupno	3	6	9

Aneks IV Mapa

